

Az Gören Hastalarda Görsel Rehabilitasyonun Değerlendirilmesi

The Evaluation of Visual Rehabilitation in Low Vision Patients

Dr. Ömer Faruk RECEP,^a
Dr. Selçuk ERDOĞAN,^b
Dr. Hikmet HASIRIPI^a

^a3. Göz Kliniği,
Ankara Numune Eğitim ve
Araştırma Hastanesi,
^bIşık Göz Kliniği, ANKARA

Geliş Tarihi/Received: 15.05.2007
Kabul Tarihi/Accepted: 22.08.2007

Yazışma Adresi/Correspondence:
Dr. Selçuk ERDOĞAN
Işık Göz Kliniği, ANKARA
selcukerdogan1@yahoo.com

ÖZET Amaç: Az gören hastaların yaş, cins, tanı ve eğitim düzeylerine göre teleskopik gözlükle yapılan görsel rehabilitasyonun değerlendirilmesi. **Gereç ve Yöntemler:** Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi 3. Göz Kliniği Az Görenlerin Rehabilitasyonu birimine müracaat ederek teleskopik gözlük verilen 128 hasta çalışmaya dahil edildi. Hastaların muayenelerinin yanı sıra yaş, cins, tanı ve eğitim düzeyleri kaydedildi. Teleskopik gözlükten faydalanma görme seviyelerine göre belirlendi. Ayrıca, teleskopik gözlük kullanmadan önceki ve sonraki görme düzeyleri karşılaştırılarak, etiyojinin teleskopik gözlükten faydalanma düzeyine etkisi araştırıldı. **Bulgular:** Hastalar 18 yaş altı, 18-60 yaş arası ve 60 yaş üstü olarak gruplandırıldı. Tüm grup içinde 18 yaş altında teleskopik gözlük kullananların oranı %32, 18-60 yaş arasında %39, 60 yaş üstünde %29 olarak bulundu. Hastalar tanılarına göre sınıflandırıldığında makülopatisi olan 19 (%14.8) hasta, retinitis pigmentosa olan 14 (%11) hasta, yaşa bağlı maküla dejenerasyonu olan 28 (%22) hasta, katarakt cerrahisi geçirmiş 19 (%14.8) hasta, optik atrofisi olan 7 (%5.5) hasta, diabetik retinopatisi olan 6 (%4.5) hasta mevcut idi. Eğitim seviyesi teleskopik gözlükten faydalanma durumunu belirgin olarak etkileyen faktör olarak tespit edildi. Etiyolojilerine göre görme seviyelerindeki iyileşme incelendiğinde, yaşa bağlı maküla dejenerasyonu olan hastaların %39'unda, optik atrofisi olan vakaların %28.5'de görme düzeyinde 6 sıra ve üzerinde bir artış sağlandı. **Sonuç:** Teleskopik gözlükten faydalanma başarısı tanılarına göre farklılık göstermektedir. Teleskopik gözlükten faydalanma başarısının yaşa bağlı maküla dejenerasyonu ve makülopatisi olan hastalarda yüksek olduğu, retinitis pigmentosa ve konjenital kataraktlı hastalarda daha düşük olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Az görme, rehabilitasyon

ABSTRACT Objective: To evaluate the effectiveness of the telescopic devices in low vision patients in respect to the age, sex, diagnosis, and education. **Material and Methods:** We included 128 consecutive patients who administered the Low Vision Clinic, Ankara Numune Research and Training Hospital and who were prescribed telescopic devices. The examination findings were recorded besides the age, sex, diagnosis, and education level. The effectiveness of the telescopic devices were determined in respect to the visual acuity. At the same time we investigated the effect of the etiology on the effectiveness of the telescopic devices by comparing the visual acuities before and after the prescription of telescopic devices. **Results:** The patients were grouped as younger than 18 years, between 18 and 60 years and older than 60 years. Those who were younger than 18 years were 32%, those who were between 18 and 60 years were 39% and those who were older than 60 years were 29%. The diagnoses were recorded as maculopathy in 19 patients (14.8%), retinitis pigmentosa in 14 patients (11%), senile macular degeneration in 28 patients (22%), cataract surgery in 19 patients (14.8%), optic atrophy in 7 patients (5.5%) and diabetic retinopathy in 6 patients (4.5%). Education level was also noted as important factor effecting the benefit from the telescopic devices. We detected an increase of 6 or more Snellen lines in 39% of patients with senile macular degeneration and in 28.5% of patients with optic atrophy. **Conclusion:** The effectiveness of telescopic devices differs in respect to the diagnoses. The success of the telescopic devices was high in patients with senile macular degeneration and maculopathy, but low in patients with retinitis pigmentosa and congenital cataract.

Key Words: Low vision, rehabilitation

Az veya düşük görme, standart ya da gele-neksel optik düzeltme araçlarına rağmen kişiyi normal görsel aktivitelerden kısıtlayan görme fonksiyonu derecesini tanımlamak için kullanılan bir terimdir. Az gören kişinin görsel sisteminde geri dönüşü olmayan bir bozukluk söz konusudur ve özel görme artırıcı aletler olmaksızın normal aktivitelerini yapamaz.

Az görenleri normal aktivitelerine döndürmek için en sık kullanılan aletler teleskopik gözlüklerdir. Milyonlarca az gören hastası için teleskopik gözlüğün okuma ve yazma imkanı ile birlikte daha geniş bir görme alanı sağlanması, daha az aberasyon, daha uzun yürüyüş mesafesi gibi getirileri sayesinde yaşam kalitesi önemli ölçüde artmıştır. Ancak bu aletler gözlük gibi pratik bir kullanıma sahip değildirler. Kullanılabilmeleri için hastanın oldukça gayretli olması gerekir ve belli bir rehabilitasyon programına ihtiyaç duyulur.^{1,2}

Çalışmamızda, tanılara göre teleskopik gözlükten faydalanma durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışmada Ankara Numune Eğitim Ve Araştırma Hastanesi "Az Görenlerin Rehabilitasyonu" bölümüne müracaat eden hastaların dosyaları retrospektif olarak taranarak teleskopik gözlük verilen 128 hastanın verileri incelenmiştir. Teleskop yönünden endikasyonlarımız 0.05 ve 0.3 arası görüp de uzak ve yakında görsel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve bu ihtiyaçlarını karşılamak için bu cihazları kullanmaya yeterince hevesli olan kişilerdir. İncelenen parametreler hastaların yaşı, cinsi, tanısı, eğitim düzeyi, başvuru anındaki en iyi tashihli görme ve teleskopik gözlükle elde edilen en iyi görme seviyeleridir. Bu parametrelere göre teleskopik gözlükten faydalanma durumları belirlendi. Eğitim durumları yüksek okul okuyan ve yüksek okul okumamış olanlar olarak sınıflandırıldı.

Hastalar yaşlarına göre 18 yaş altı, 18-60 yaş arası ve 60 yaş üstü olarak sınıflandırıldı. Tanılar bölümünde hastalıklar tek tek alındı ve sayısı az hastalık grupları diğerleri başlığı altında incelendi.

Hastaların uzak görme keskinlikleri, Snellen eşeli ile 6 metreden ondalık sisteme göre ölçüldü. Snellen eşelini göremeyenlere 3 metreden ölçüm yapıldı. Gerekliğinde gözlükle tashih yapıldı. Faydalanma kriteri, görme düzeyindeki artışa göre 3 sıra ve altı, 4-5 sıra, 6 sıra ve üstü olarak gruplandırıldı.

Teleskopik gözlük kullanımı yakın ve uzak için kullanım şeklinde ayrıştırılmamıştır.

BULGULAR

Yaş grubuna göre yapılan sınıflamada 18 yaş altında teleskoptan faydalanan hastaların sayısı 41 (%32), 18-60 yaş arasında 50 (%39) ve 60 yaş üzerinde 37 (%29) idi.

Hastaların 77'si (%60) erkek, 51'i (%40) kadın idi.

Tanılarına göre sınıflandırıldıklarında makülopatisi olan 19 (%14.8) hasta, retinitis pigmentosa olan 14 (%11) hasta, yaşa bağlı makula dejenerasyonu olan 28 (%22) hasta, katarakt cerrahisi geçirmiş 19 (%14.8) hasta, optik atrofi olan 7 (%5.5) hasta, diabetik retinopatisi olan 6 (%4.5) hasta mevcut idi. Diğer grubuna dahil edilen hastaların sayısı 35 (%27) olarak belirlendi.

Eğitim durumuna göre değerlendirme yapılırken 18 yaş altındaki grup dikkate alınmadı. Geri kalan 87 hastanın 55'i (%63.2) yüksek okul mezunu ya da yüksek okulda okuyan hastalardan oluşurken 32'si (%36.8) yüksek okul okumamış hasta idi.

Yaşa bağlı makula dejenerasyonu olan hastaların %39'unda, makülopatisi olan hastaların %37'sinde, optik atrofi olan hastaların %28.5'inde, diabetik retinopatisi olan hastaların %16.6'sında, konjenital kataraktlı hastaların %16'sında, retinitis pigmentosa olan hastaların %14.2'sinde görme keskinliği seviyesinde 6 sıra ve üstü bir artış sağlanmıştır. Tablo 1'de hastaların tanılarına göre teleskopik gözlükten faydalanma durumları verilmiştir.

TARTIŞMA

Az gören hastaların görsel rehabilitasyonu oldukça önemli bir konu olup psikososyal yönü de dikkate alınarak titiz bir yaklaşım gösterilmesi gerekir. Erken yapılan görsel rehabilitasyon ile duygusal çö-

TABLO 1: Tanılara göre teleskopik gözlükten faydalanma durumu.

	2-3 sıra artış (n, %)	4-5 sıra artış (n, %)	6 sıra ve üstü artış (n, %)	Toplam(n)
Makulopati	6 (%31.5)	6 (%31.5)	7 (%37)	19
Retinitis pigmentosa	4 (%28.5)	8 (%57.5)	2 (%14.2)	14
Yaşa bağlı makula dejenerasyonu	10 (%36)	7 (%25)	11 (%39)	28
Konjenital katarakt	12 (%63)	4 (%21)	3 (%16)	19
Optik atrofi	2 (%28.5)	3 (%43)	2 (%28.5)	7
Diabetik retinopati	2 (%33.3)	3 (%50)	1 (%16.6)	6
Diğer	17 (%48.5)	8 (%23)	10 (%28.5)	35

küntü, aile reaksiyonları ve kişinin kendine bakımı ile ilgili sorunlar en aza indirgenebilir.¹ Az görenlerin rehabilitasyonunda psikolojik danışmanlar, destek grupları, fizyoterapistler ve göz doktorları bir koordinasyon içinde çalışarak başarı elde edebilirler. Hastalara yeterince vakit ayrılabilirdiği zaman az görenlere yardım cihazlarında memnuniyet doğruya yükselmektedir. Az gören servislerine destek çıkararak hasta memnuniyeti artırıldığı takdirde bu servislerden faydalanmayı düşünen hasta sayısı da artacaktır.²

Çalışmamız kimlerin teleskopik gözlüklerden daha fazla fayda gördüğü bilgisi yanısıra bu konudaki eksikliklerimiz konusunda da bilgi vermektedir. Örneğin değişik yaş grupları arasında teleskopik gözlük kullanma konusunda pek fazla farklılık izlenmemektedir, ancak cinslere bakıldığında erkeklerin ön planda olduğu izlenmektedir.

Az görenlere yardım cihazlarından faydalanma durumu belirgin olarak tanılara göre incelenmektedir. Değişik çalışmalarda belli hastalıklara sahip kişilerin teleskopik gözlük kullanmadaki başarıları incelenmiştir.³⁻⁸ Bizim çalışmamızda diğer hastalıklara sahip kişileri bir yana bırakacak olursak yaşa bağlı makula dejenerasyonu birinci sırayı almıştır. Dayanır ve ark.nın yaptığı çalışmada da benzer sonuç mevcuttur.³

Çalışmamızda yaşa bağlı makula dejenerasyonu olan hastaların %39'unda 6 sıra ve üstü bir artış sağlanırken, makulopatisi olan hastaların %37'sinde 6 sıra ve üstü bir artış sağlandığı görülmektedir. Collee ve ark.nın çalışmasında makulopatisi olan grupta 2 sıra artış sağlandığı belirtilmektedir.⁵ Retinitis pigmentosası olan hastaların %14'ünde 6 sıra ve üstü bir artış sağlanmıştır. Dayanır ve ark.nın çalışmasında en iyi uzak görme keskinliğinin bu

grupta elde edildiği bildirilmiştir.³ Temel bu grupta başarı oranını %100 olarak vermektedir.⁶

Optik atrofi olan grupta ise hastaların %28.5'inde 6 sıra ve üstü artış sağlanmıştır. Nilsson çalışmasında 27 optik atrofi olan hastada başarıyı %100,⁸ Temel %70 olarak vermiştir.⁶

Diabetik retinopatisi olan hastaların %16.6'sında 6 sıra ve üstü bir artış sağlanmıştır. Dayanır ve ark.nın yaptığı çalışmada diabetik retinopatisi olan gruptaki başarı oranı makula hastalıklarındaki başarı oranından daha düşük olarak verilmiştir.³

Konjenital kataraktı olan hastaların %16'sında 6 sıra ve üstü artış sağlanmıştır.

Eğitim düzeyi ile ilgili yapılan değerlendirmeler zaten beklenen sonuçları vermiştir. Eğitim düzeyi arttıkça özellikle okuma talebi artmakta ve bu da yakın teleskop kullananların sayısını artırmaktadır.

Az görenlerin teleskop kullanmalarını etkileyen pek çok faktör vardır. Uygun cihazın seçilmesi de bunlardan biridir.⁹ Dolayısıyla az gören hastaların görsel rehabilitasyondan maksimum faydayı sağlayabilmesi için çok yönlü değerlendirilmeleri gerekir. Teleskopik gözlüklerin faydasının yaşa bağlı makula dejenerasyonu ve makulopatisi olan hastalarda yüksek olduğu, retinitis pigmentosa ve konjenital kataraktlı hastalarda daha düşük olduğu görülmektedir. Görme düzeyinde sağlanan artış, kişiye daha bağımsız, daha rahat bir yaşam imkanı sağlamakta ve yaşam kalitesini artırmaktadır. Teleskopik gözlüklerin faydası hastalık tanılarına göre farklılık göstermekle birlikte endikasyon dahilindeki hastalara tanılarını ne olursa olsun teleskopik gözlük verilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Ringering LS. The ophthalmologist's role in the vision rehabilitation process. *Ophthalmology Clinics of North America: Low vision and vision rehabilitation*; 1994;7: 137-42.
2. Scott IU, Smiddy WE, Schiffman J, Fever WJ, Pappas CJ. Quality of life of low-vision patients and the impact of low-vision services. *Am J Ophthalmol* 1999;128: 54-62.
3. Dayanır V, Eldem B, İrkeç M, Sanaç AŞ. Düşük görmeye yardımcı cihaz uygulamaları ve sonuçları. *Türkiye Klinikleri J Ophthalmol* 1995;4:17-20.
4. Nilsson UL, Nilsson SE. Rehabilitation of the visually handicapped with macular degeneration. A follow-up study at the Low Vision Clinic, Department of ophthalmology, University of Linköping. *Doc Ophthalmol* 1986;62 :345-67.
5. Collee CM, Jalkh AE, Weiter JJ, Friedman GR. Visual improvement with low vision aids in Stargardt's disease. *Ophthalmology* 1985; 92:1657-9.
6. Temel A. Low vision aids (evaluation of 185 patients). *Ophthalmic Physiol* 1989;9:327-31.
7. McMahon TT, Maino JH, Farber MD. Treatment of low vision in fundus flavimaculatus. *Arch Ophthalmol* 1985;103:1325-8.
8. Nilsson UL. Visual rehabilitation of patients with advanced diabetic retinopathy. A follow-up study at the Low Vision Clinic, Department of ophthalmology, University of Linköping. *Doc Ophthalmol* 1986;62:369-82.
9. Temel A. Az görenlere en faydalı yardım yöntemleri. *T Oft Gaz* 1990;20:379-81.